

Рудницький С.В.

д-р політ. наук, доцент кафедри філософії та політології
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Ясиненко М.Г.

здобувач освітнього ступеня «бакалавр»

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІНИ У СТРУКТУРІ ПОТРЕБ І ІНТЕРЕСІВ ПОЛЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ 2014 РОКУ

Представлено зміни, які відбулися у потребах і інтересах польської національної меншини після початку російсько-української війни. Проаналізовано відмінності у змінах потреб і інтересів української полонії після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року.

Ключові слова: *польська національна меншина в Україні, потреби і інтереси української полонії, російсько-українська війна, повномасштабне вторгнення Росії в Україну.*

Війна Росії проти України, особливо широкомасштабне вторгнення на початку 2022 року, унаочнила зміни, що відбулися у геополітичній реальності. Ситуативний польсько-український союз, який має ознаки інституціоналізації у постаті Люблінського трикутника може означати виникнення нової підстави європейської безпеки, основою якої буде велика федеративна держава, у склад якої будуть входити Україна, Польща, країни Балтії і (у майбутньому) – Білорусь.

Ця Люблінська унія 2.0 буде мати достатній потенціал, щоб протистояти і російській експансії, яка протягом багатьох століть виявлялася на різних напрямках і з різною інтенсивністю, і тенденціям держав «старої Європи» домовлятися з Росією коштом наближених до неї країн, таких як Україна, Польща, Молдова, країни Балтії, Білорусь і т. п.

Процеси зближення Польщі і України актуалізують вивчення сучасного стану українсько-польських зв'язків, міграційних процесів між нашими

державами, а особливо становища польської національної меншини в Україні, яка (разом з українцями у Польщі) становить природний фактор, що зміцнює українсько-польські контакти. Тому дослідження змін у структурі потреб і інтересів поляків України, викликаних війною з Росією, особливо після широкомасштабної агресії, яка поставила на порядок денний сам факт існування української держави, становить важливе практичне значення.

Інтересами польської національної меншини в Україні займався один з авторів даної статті, що присвятив монографію, дисертаційне дослідження і численні статті інтересам української полонії [1; 2; 3; 4; 5]. Обмежений обсяг статті не дозволяє представити всіх дослідників, що займалися проблематикою польської меншини в Україні, тому можна згадати лише декілька з них. Крім згаданого вже С. Рудницького, у вітчизняній науці польську національну меншину в сучасній Україні найповніше представив у монографічному дослідженні О. Калакура [6]. Фрагментарно проблематику поляків сучасної України також порушували Т. Єременко [7], Л. Мазепа [8]. Українську полонію розглядає у своїй монографії польський соціолог І. Кабзінська [9], польській меншині Південно-Східної України дослідження присвятила польський мовознавець О. Красовська [10; 1, с. 19].

З іншої сторони, українсько-польською військовою співпрацею займалися такі дослідники, як С. Костюк [11], С. Шестопалов [12], М. Алексієвець і Н. Лис [13] та інші автори [14], даній тематиці були присвячені наукові конференції [15], а от змін у структурі інтересів і потреб поляків в Україні після 2014 року не розглядали. І саме це є метою даної статті.

На думку Сергія Рудницького, групові потреби польської меншини станом на час написання його дисертації і монографії (2014 рік) полягали у приналежності до самої групи, підтримувани зв'язків із її членами, демонстрації приналежності до групи, участі у її діяльності. Це була також потреба у спілкуванні у групі, потреба у повазі з боку інших груп, культурні (у тому числі інформаційні, освітні) потреби, потреби у самоствердженні групи, бажання групи зайняти високу соціальну позицію та інші [1, с.152-153].

Соціальні інтереси, на думку С. Рудницького, стосувалися приналежності до групи. Їх реалізація задовольняла потребу у демонстрації власної приналежності до неї, потребу у зустрічах із особами однієї національності, потребу в об'єднанні в організації за етнічними ознаками, об'єднання в етнічні професійні організації (лікарів, науковців), етнічну релігійну групу католиків, потребу брати спільну участь у заходах – релігійних процесіях, концертах, заходах із нагоди релігійних і національних свят, потребу у демонстрації своєї етнічності.

Інтереси у культурній сфері дозволяли задовольняти потреби у польському друкованому слові, виступах польських колективів, польському театрі, участі в різних культурних заходах. Інтереси у релігійній сфері можна розглядати окремо, а можна розглядати у групі соціальних інтересів, оскільки приналежність до певної релігійної конфесії, певної парафії задовольняла потребу у приналежності до певної соціальної групи. Інформаційні і освітні інтереси можна, на думку Сергія Рудницького, розглядати у групі культурних інтересів, які задовольняють культурні потреби [1, с. 153].

Сфери людської діяльності не є незалежними: економічна, соціальна, політична і духовні (культурна) сфери суспільного життя взаємопов'язані, економічні й соціальні інтереси інтегруються у політичній сфері, а політична сфера, у свою чергу, впливає на економічні і соціальні інтереси. Тому потрібно пам'ятати про взаємопроникнення інтересів, і умовність виокремлення їх у окремі групи.

Звертаючись до політичних інтересів, С. Рудницький відносить до них інтерес у існування такої політичної системи, в якій могла б існувати і розвиватися польська національна меншина як одна з етнонаціональних меншин, в якій могли б забезпечуватися інтереси української колонії. Політичні інтереси – це інтереси у формуванні, вербалізації, артикуляції і реалізації інтересів польської етнічної групи загалом, окремих польських організацій, це здійснення дій, спрямованих на задоволення різноманітних потреб польської етнічної групи.

Польська громада артикулювала у політичному просторі України ряд

взаємопов'язаних інтересів, головним з яких варто вважати інтерес у самому існуванні суверенної держави як передумови реалізації всіх інших інтересів і задоволення потреб. Українська полонія репрезентувала в державній сфері інтереси у визнанні факту існування національних меншин, створенні законодавчого поля для їх розвитку, можливостях представництва їх інтересів у політичній системі. Польська громада була також зацікавлена у веденні державою політики міжнаціональної толерантності, існуванні програм розвитку національних меншин, здійсненні етнополітичного менеджменту, фінансуванні розвитку національних громад і виділенні приміщень для їх діяльності [1, с. 165].

Політичні інтереси мають у системі інтересів поляків України особливу позицію – вони пов'язані майже з усіма іншими інтересами, без їх реалізації не може здійснитися реалізація інтересів у соціальній, культурній чи іншій сферах. Так, наприклад, реалізація інтересу у існуванні незалежної демократичної української держави відкриває можливість існування і діяльності польських громадських організацій, які, у свою чергу, займають важливе місце у забезпеченні інтересів, що спрямовані на задоволення культурних, освітніх, інформаційних потреб – як через безпосередню діяльність (створення художніх колективів, створення і видання друкованих ЗМІ, ведення курсів польської мови), так і через репрезентацію інтересів у політичній сфері України і Польщі [1, с. 154].

Політичні інтереси мають ще й іншу специфіку – вони викликаються інтересами і потребами іншого плану, причому одна потреба може породжувати і інтереси у різних сферах, і різні інтереси в одній сфері.

Так, потреба у друкованих ЗМІ викликає політичний інтерес, який полягає у фінансуванні польськомовних ЗМІ зі сторони української держави, і політичний інтерес у доступі до державних ЗМІ, існуванні теле- і радіопрограм, що ведуться державними українськими ЗМІ за бюджетні кошти. Врешті, інформаційні потреби можуть задовольнятися за підтримки польської держави, що вже викликає необхідність репрезентації інтересів у політичній сфері Республіки Польща.

Потреба у маніфестації польськості викликає інтерес у існуванні таких форм організованого польського життя, які б давали можливість цю потребу задовольнити – польських концертних колективів, польських громадських організацій. Вона також викликає інтерес у існуванні держави, в якій могли би відбуватися культурні заходи громадських організацій.

Потреба у володінні польською мовою, яка у випадку шкільної молоді дає можливість навчатися у Польщі зі стипендії польського уряду, отримувати стипендію на навчання у країні проживання, отримати пізніше карту поляка, пов'язана з інтересами у освітній сфері (наявність суботніх шкіл і курсів польської мови), у політичній сфері (наявність відповідного законодавства, що дозволяє існувати суб'єктам, що ведуть курси польської мови – громадським організаціям, римо-католицьким парафіям; наявність системи шкільництва, в якій врахована потреба у вивченні польської мови – польських шкіл, шкіл з класами, де вивчається польська мова, шкіл, де польська мова вивчається як предмет або факультативно) [1, с. 155].

Протягом існування незалежної української держави загалом інтерес поступово реалізовувався, потреба у вивченні польської мови частково задовольнялася, але прийняття у РП Закону «Про карту поляка» збільшило потребу і, відповідно, загостило інтерес до наявності курсів польської мови, насамперед тих, що проводять польські громадські організації і центри польської культури (у тому числі – так звані Польські дома). На думку лідерів польських організацій, станом на 2011 рік (верхня часова межа, яку охоплює дисертаційне дослідження С. Рудницького) інтерес у освітній сфері було реалізовано частково і потреба у доступі до освіти польською мовою чи вивчення польської мови не була задоволена [1, с. 156].

На думку С. Рудницького, при реалізації одного інтересу відбувається задоволення кількох потреб – так, реалізація інтересу у інформаційній сфері, отримання можливості видання ЗМІ польською мовою задовольняє не лише інформаційну потребу. Це також відкриває можливості для задоволення культурних і освітніх (вивчення польської мови) потреб.

Реалізація інтересу у культурній сфері, створення аматорського художнього колективу, його функціонування сприяли задоволенню не лише культурної потреби у доступі до польської культури і її розвитку, це також задоволення соціальної потреби у спілкуванні з однодумцями, з прихильниками одного з тобою способу проведення вільного часу. Участь у службі польською мовою, задоволення релігійної потреби призводить також до задоволення освітніх потреб (контакт з польською мовою), соціальних потреб (маніфестування приналежності до польської етнічної групи). Реалізація інтересу в науковій сфері (видання періодичних наукових видань) пов'язана одночасно і з інформаційною сферою, і з реалізацією інтересів у культурній сфері; інтереси, реалізовані у цих сферах, впливають на реалізацію соціальних інтересів, що задовольняють статусні потреби групи.

Розглядаючи інтереси польської групи не можна не згадати про їх репрезентативність. Згідно дослідження С. Рудницького, інтереси української полонії репрезентували інституційні і неінституційні суб'єкти. Насамперед, це лідери громадських організацій польської меншини, лідери думки, політичні лідери української полонії. В період становлення незалежної української держави основними суб'єктами артикуляції інтересів польської етнічної групи були лідери національно-культурного руху, голови громадських організацій польської національної меншини, які почали інституціоналізуватися у другій половині 1988 року. Це стосується насамперед київського і львівського осередків, але по мірі створення територіальних відділів Спілки поляків України і Товариства польської культури львівської землі, суб'єктами артикуляції інтересів, особливо на регіональному рівні, почали виступати відповідні товариства в Одесі, Харкові, Вінниці, Житомирі [1, с. 157].

Кількість суб'єктів артикуляції інтересів, відповідно, збільшувалася і з розвитком самих організацій, і з їх поділом на республіканському рівні, зокрема з утворенням у 1992 році Федерації польських організацій в Україні. Громадські організації польської меншини, які станом на 2010/2011 рр. функціонували у всіх областях України і багатьох районах, представляли

інтереси і локального (село, селище, місто, район, область) і загальнонаціонального плану: часто місцева проблема вирішувалася на загальноукраїнському рівні, оскільки була пов'язана з наявністю або відсутністю відповідного законодавства або з рішенням центральних органів виконавчої влади. Інформацію про потреби і інтереси польської громади містили виступи її лідерів на з'їздах, конгресах, засіданнях організацій [16; 17; 18; 19; 20; 21; 22], зустрічах в Україні та Польщі [23; 24; 25; 26; 27], інтерв'ю у засобах масової інформації [28; 29; 30; 31].

Перед тим, як перейти до аналізу змін в задоволенні потреб і реалізації інтересів польської громади в Україні, опису змін у структурі потреб та інтересів, змісті самих потреб і інтересів, потрібно зробити два важливих зауваження. Перше стосується того, що механізм задоволення потреб і інтересів української полонії зазнав кардинальних змін у 2010 році, що було пов'язано з двома обставинами.

По перше, змінилося фінансування діяльності польських неурядових організацій в Україні: з Сенату РП кошти на так звану полонійну діяльність перейшли у розпорядження Міністерства закордонних справ, яке проводило власну полонійну політику, тобто політику по відношенню до поляків, що проживають поза кордонами Польщі. Так, в ЗМІ, що видавали польські організації в Україні, почали з'являтися і посилюватися наративи про так звану «різанину на Волині», яку автори називають примусовою екстермінацією польського населення з території Західної України, тому що це окреслення означає те саме явище, але не має негативного забарвлення, а наукова термінологія має бути стилістично нейтральною (по відношенню до цієї події вживають ще менш вдалі, на думку авторів, окреслення «події на Волині», «волинська трагедія», «польсько-українська війна»).

У Польщі на бігбордах на трасі, що веде з Києва до Варшави, з'явилися написи «Волинь. Пам'ятаємо». Це створювало враження поганих українсько-польських відносин. На думку С. Рудницького, науковці, що займалися проблематикою польсько-українських відносин звертали увагу на факт, що у

засобах масової інформації, у публічному просторі з'являлися ознаки погіршення українсько-польських відносин, а дослідження і особисті розмови з українцями і поляками доводили, що негативних змін в українсько-польських відносинах, яких можна було б сподіватися, на побутовому рівні немає [32].

Крім цього, Міністерство закордонних справ Республіки Польща в полоній політиці почало фаворизувати організації, що підтримували наратив так званих «кресів» без лапок і без додатку «давні» або «бувші», що створювало враження про ці території, як про частину Польщі, підкреслювало їх історичну приналежність до РП, і натякало тим самим на можливість їх повернення «do Macierzy».

З іншого боку, в Україні після ліквідації у 2010 році за президентства Віктора Януковича окремого органу виконавчої влади, що здійснював державну етнонаціональну політику, прихід до влади Порошенка у 2014 році у цьому плані нічого не змінив: етнонаціональна політика не була повернута у структури виконавчої влади на належне їй місце [1, с. 141]. Це скоріше за все було пов'язане з тим, що у свідомості правлячої еліти перемогла концепція політичного українця, і потреба у веденні етнонаціональної політики відпала.

Таким чином, вже до 2014 року змінилися механізми задоволення потреб і реалізації інтересів української полонії – як через послаблення уваги до етнонаціональних питань з українського боку, так і через зміни у фінансуванні польських організації в Україні і зміни у полоній політиці з боку РП.

Після 2014 року на це наклалися реалії війни – з початку «повзучої» експансії (якщо можна так говорити про розтягнуті у часі акти анексії української території з боку Росії), а потім і широкомасштабного вторгнення. Згідно принципу «все для фронту, все для перемоги» змінилися пріоритети у зовнішній і внутрішній політиці української держави. Багато речей виявилися «не на часі», багато процесів прискорилося або модифікувалося.

Насамперед, замість таких інститутів співпраці, як українсько-польська комісія при президентові України, українсько-польська підручникова комісія, спільна українсько-польська міжпарламентська група, виникла і почала розвиватися співпраця Польщі, України і країн Балтії у рамках Люблінського трикутника.

Факт безпрецедентної підтримки Польщею України збільшив престиж РП в очах українців, відповідно, збільшив престиж приналежності до польської групи, збільшив повагу для поляків з боку інших етнонаціональних спільнот України, спростив самотвердження групи в українському соціумі, підвищив соціальну позицію українських поляків.

Варто у цьому місці звернути увагу на факт, що з початком війни Росії проти України, а особливо з початком широкомасштабного вторгнення відбулися зміни у складі польської групи в Україні. Вона зменшилася коштом дітей і жінок, що мають польське походження або чий батьки (у випадку дітей) чи чоловіки (у випадку дружин) мають польське походження.

Поляки України, як і представники інших національностей, гинуть на війні з Росією (так, 7 березня 2023 року в Сеймі РП відбулося відкриття вистави під назвою „Jestem Polakiem – obywatelem Ukrainy”, підготовленої Фундацією «Свобода і демократія» з Варшави, Центром польської культури і європейського діалогу в Івано-Франківську, яка представляє постаті поляків – громадян України, що загинули у російсько-українській війні [33]), молодь польського походження, що має здобувати вищу освіту або здобувала її в Україні, з початком широкомасштабного вторгнення виїхала до Польщі або інших країн.

Одночасно українська полонія збільшується коштом осіб у продуктивному віці, що приїхали з Польщі на війну в Україні і воюють у складі Інтернаціонального легіону, добровольчих формувань, допомагають у якості волонтерів або парамедиків. У лютому 2023 року низка польських і українських ЗМІ повідомила про формування в Україні окремого польського добровольчого легіону у складі ЗСУ [34].

Змінилися форми і методи діяльності польських громадських організацій в Україні. По перше, в перші місяці після повномасштабного вторгнення багато з них (якщо не всі) здійснювали допомогу у переїзді з України у Польщу, користаючись своїми зв'язками і обізнаністю з польськими реаліями, володінням польською мовою. По друге, полонійні організації надавали (а деякі

й досі продовжують це робити) допомогу членам організації, особам польського походження, що гуртуються біля костьолів, католикам, просто мешканцям певних частин міста чи мешканцям міста загалом.

Пік такої діяльності організації вже пройшли, допомога продовжує здійснюватися особам, які потребують її внаслідок важкої життєвої ситуації, направляється на деокуповані і прифронтові території, при чому якщо говорити про них, то допомогу там здійснюють насамперед неурядові організації з Польщі, тоді як «традиційні» полонійні організації не виходять поза межі власного середовища, парафії, селища, міста (див., наприклад, інформацію про допомогу Маргарити Марії Госевської для польської громадської організації міста Звягель (Новоград-Волинський [Gos])).

Інтерес у польському друкованому слові почав зменшуватися (задовільнятися) через розвиток інтернету ще у довоєнні часи, доступного цілодобово у містах, а потім (у зв'язку з розвитком мобільного інтернету) і у селах. Війна викликала збільшену увагу до стабільної роботи інтернету – оптоволоконного або мобільного, але військові дії створили додаткові проблеми, які вимагають наявності дороговартісного обладнання для атономізації домівки – потребу у генераторах, станціях живлення, пауербанках.

Особливості використання цих приладів і особливості атак Росії на об'єкти критичної інфраструктури змінили співвідношення у можливостях автономізації і розвитку між мешканцями міст і населених пунктів з одноповерховою забудовою (містечок, селищ і сіл, так званого приватного сектору у містах), і поляки, які переважно живуть у сільській місцевості, опинилися у виграшній ситуації порівняно з іншими етнонаціональними групами.

Війна спричинила посилення інтересів у релігійній сфері. У критичних ситуаціях люди звертаються до Бога; у ЗСУ, територіальній обороні, добровольчих формуваннях розвинувся інститут капеланства, що сприяє задоволенню релігійних потреб. Таким чином, збільшення релігійного інтересу збіглося у часі з кращими можливостями його реалізації.

Натомість на другий план відсунулася потреба задоволення культурних інтересів, і одночасно сильно зменшилися можливості їх задоволення, тому що практично зникли виступи польських концертних колективів, польського аматорського театру, різноманітні культурні заходи аматорських польських колективів, які були чи не найпоширенішою формою артистичної активності полонії України.

Війна не змінила кардинально можливості соціальних груп у репрезентації групових інтересів, поляки так само як перед війною не обмежені у формуванні, вербалізації, артикуляції і реалізації інтересів польської етнічної групи загалом, окремих польських організацій.

Головний інтерес польської етнічної групи – інтерес в існуванні суверенної держави як передумови реалізації всіх інших інтересів і задоволення потреб – значно посилюється, оскільки вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року показало, що існує реальна загроза існуванню української державності, а в російській державі чи державі білоруського типу не можна буде говорити про артикуляцію і реалізацію справжніх інтересів польської громади (якщо її залишать існувати у публічному просторі – згадаймо, що в радянській Україні існували постаті поляків, яким дозволили функціонувати в суспільно-політичній площині, а були й такі, про існування яких не можна було говорити).

Тому серед захисників України на бракує осіб польського походження (або поляків) з України, так само як і не бракує поляків – громадян Польщі, хоча особам польського походження з України було легше сховатися від військових дій на території Польщі: війна відкрила вікно можливостей для переїзду у Польщу, отримання карти постійного перебування, вступу у польські заклади вищої освіти.

Державний етнополітичний менеджмент, про рештки якого можна було говорити у 2014 році, зник після 2022 року зі зрозумілих причин (фінансові труднощі, викликані війною): у період війни важко розраховувати на державне фінансування розвитку національних громад, виділення приміщень для ведення ними діяльності і т. п.

У свою чергу, зменшення кількості організацій і зміна характеру їх діяльності означають зміни у задоволенні культурних, освітніх, інформаційних потреб, яке раніше здійснювалося як через безпосередню діяльність (створення художніх колективів, створення і видання друкованих ЗМІ, ведення курсів польської мови), так і через репрезентацію цих інтересів у політичній сфері України і Польщі.

Зменшується кількість діючих польських громадських організацій через виїзд їх керівництва і членів організації за кордон, насамперед у Польщу, змінюється профіль їх діяльності і характер їхньої активності.

Можна припускати, що потреба у маніфестуванні польськості не зникла, але вона задовольняється іншим шляхом, оскільки однозначно зменшилися форми організованого польського життя, які давали можливість цю потребу задовольнити. Зменшилася потреба у володінні польською мовою, тому що у Польщі суб'єкти суспільно-політичного, економічного життя започаткували з початком масового напливу українських біженців у Польщу сервіси українською мовою. У зв'язку з цим потреба у володінні польською мовою як передумова включення у життя у новій країні пролонгувалася, перенеслася на пізніший етап адаптації до життя у Польщі. Без знання польської мови зараз можна навчатися у Польщі і отримувати стипендії польського уряду, але бажаним є знання польської мови для отримання стипендії на навчання в Україні. Таким чином, виразно зменшується інтерес в існуванні суботніх шкіл, курсів польської мови, які ведуть польські громадські організації, римокатолицькі парафії, бібліотеки і т. п.

Оскільки при реалізації одного інтересу відбувається задоволення кількох потреб (наприклад реалізація інтересу у інформаційній сфері, отримання можливості видання ЗМІ польською мовою задовольняє не лише інформаційну, але також і культурну потребу), то зменшення кількості суб'єктів польського життя (громадських організацій, засобів масової інформації) автоматично призводить до погіршення реалізації багатьох інших інтересів – наприклад, припинення функціонування польського художнього колективу погіршує задоволення культурних, соціальних, освітніх інтересів.

Таким чином, війна Росії проти України, особливо широкомасштабне вторгнення у 2022 році, призвела до зміцнення українсько-польської співпраці, яка має ознаки інституаціоналізації у постаті Люблінського трикутника. Процеси зближення Польщі і України актуалізують вивчення сучасного стану українсько-польських зв'язків, а також дослідження змін у структурі потреб і інтересів поляків України, викликаних війною з Росією, оскільки польська національна меншина в Україні є ognивом, яке, серед інших, пов'язує Україну і Польщу.

Групові потреби польської меншини перед 2014 роком полягали у приналежності до самої групи, підтримувані зв'язків із її членами, демонстрації приналежності до неї, участі у її діяльності. Це була також потреба у спілкуванні у групі, потреба у повазі з боку інших груп. Реалізація соціальних інтересів задовольняла потребу у демонстрації власної приналежності до групи, потребу у зустрічах із особами однієї національності. Інтереси у культурній сфері дозволяли задовольняти потреби у польському друкованому слові, виступах польських колективів, польському театрі, участі в різних культурних заходах.

Політичним інтересом української колонії був інтерес у існування такої політичної системи, в якій могла б існувати і розвиватися польська національна меншина як одна з етнонаціональних меншин, в якій могли б забезпечуватися її інтереси. Польська громада була також зацікавлена у веденні державою політики міжнаціональної толерантності, існуванні програм розвитку національних меншин, здійсненні етнополітичного менеджменту, фінансуванні розвитку національних громад і виділенні приміщень для їх діяльності.

Політичні інтереси мали у системі інтересів поляків України особливу позицію – вони були пов'язані майже з усіма іншими інтересами, без їх реалізації не могла здійснюватися реалізація інтересів у соціальній, культурній чи іншій сферах. Політичні інтереси мали ще й іншу специфіку – вони викликалися інтересами і потребами іншого плану.

Потреба у маніфестації польськості викликала інтерес у існуванні таких форм організованого польського життя, які б давали можливість цю потребу задовольнити – польських концертних колективів, польських громадських

організацій. Потреба у володінні польською мовою викликала потребу у навчанні у Польщі зі стипендії польського уряду у випадку шкільної молоді, володіння польською мовою давало можливість студентам, що мали польське походження, отримувати стипендію на навчання у країні проживання, отримати пізніше карту поляка.

Ця потреба реалізовувалася через інтерес у побудові польських шкіл (шкіл з польською мовою навчання), шкіл з вивченням польської мови, купівлю навчальних приладів, організацію і проведення курсів для вчителів польської мови та ін. Протягом існування незалежної української держави загалом інтерес поступово реалізовувався, але прийняття у РП Закону «Про карту поляка» загострило інтерес до наявності курсів польської мови, і до 2014 року потреба у доступі до освіти польською мовою чи вивчення польської мови не була задоволена.

Інтереси української полонії репрезентували інституційні і неінституційні суб'єкти, такі як лідери громадських організацій польської меншини, лідери думки, політичні лідери української полонії. З початком періоду становлення незалежної української держави і до 2014 року основними суб'єктами актикування інтересів польської етнічної групи були лідери національно-культурного руху, голови громадських організацій польської національної меншини.

Механізм задоволення потреб і інтересів української полонії зазнав кардинальних змін у 2010 році, що було пов'язано з двома обставинами: по перше, змінилося фінансування діяльності польських неурядових організацій в Україні з боку Польщі (кошти на так звану полонійну діяльність перейшли у розпорядження Міністерства закордонних справ, яке проводило власну полонійну політику). По друге, в Україні після ліквідації у 2010 році за президентства Віктора Януковича окремого органу виконавчої влади, що здійснював державну етнонаціональну політику, за президентства Порошенка і пізніше Зеленського не було відновлено.

Після 2014 року на ці зміни наклалися реалії війни – з початком

сепаратистських рухів 2014 року, російської експансії, а потім і широкомасштабного вторгнення, змінилися пріоритети у зовнішній і внутрішній політиці української держави. Багато речей виявилися «не на часі», багато процесів прискорилося або модифікувалося.

Насамперед, замість таких інститутів співпраці, як українсько-польські комісії при органах державної влади виникла і почала розвиватися співпраця Польщі, України і країн Балтії у рамках Люблінського трикутника.

Безпрецедентна підтримка Польщею України збільшила престиж Польщі очам українців, збільшила престиж приналежності до польської групи, повагу для поляків з боку інших етнонаціональних спільнот України.

З початком війни Росії проти України, а особливо з початком широкомасштабного вторгнення полонія України чисельно зменшилася, насамперед, коштом жінок і дітей дошкільного і шкільного віку, які виїхали до Польщі (меншою мірою – до інших європейських країн). Польська група, що залишилася в Україні, чисельно зменшується через те, що чоловіки поляки гинуть на війні з Росією. Одночасно українська полонія збільшується коштом осіб у продуктивному віці, що приїхали з Польщі на війну в Україні і воюють у складі Інтернаціонального легіону, добровольчих формувань, допомагають у якості волонтерів або парамедиків.

Змінилися форми і методи діяльності польських громадських організацій в Україні. В перші місяці після повномасштабного вторгнення багато з них здійснювали допомогу у переїзді з України у Польщу, пізніше вони почали надавати (й надають зараз) гуманітарну допомогу членам організації, особам польського походження, що гуртуються біля костьолів, католикам, просто мешканцям певних частин міста чи мешканцям міста загалом.

Інтерес у польському друкованому слові почав зменшуватися (задовольнятися) через розвиток інтернету ще у довоєнні часи, доступного цілодобово у містах, а потім (у зв'язку з розвитком мобільного інтернету) і у селах. Війна викликала збільшену увагу до стабільної роботи інтернету, але військові дії створили додаткові проблеми, які вимагають наявності дороговартісного обладнання для атономізації домівки.

Війна спричинила посилення інтересів у релігійній сфері. У ЗСУ, територіальній обороні, добровольчих формуваннях розвинувся інститут капеланства, і таким чином, збільшення релігійного інтересу збіглося у часі з кращими можливостями його реалізації.

Натомість на другий план відсунулася потреба задоволення культурних інтересів, і одночасно сильно зменшилися можливості їх задоволення. Війна не змінила кардинально можливості соціальних груп у репрезентації групових інтересів, у тому числі і поляків, які, так само як і перед війною, не обмежені у формуванні, вербалізації, артикуляції і реалізації інтересів своєї етнічної спільноти.

Головний інтерес польської етнічної групи – інтерес в існуванні суверенної держави як передумови реалізації всіх інших інтересів і задоволення потреб – значно посилюється, оскільки вторгнення Росії в Україну в 2022 року показало, що існує реальна загроза існуванню української державності, а в російській державі чи державі білоруського типу не можна буде говорити про артикуляцію і реалізацію справжніх інтересів польської громади (якщо її взагалі залишать існувати у публічному просторі).

Державний етнополітичний менеджмент, про рештки якого можна було говорити у 2014 році, зник після 2022 року зі зрозумілих причин. Зменшується кількість діючих польських громадських організацій через виїзд їх керівництва і членів організації за кордон, насамперед у Польщу, змінюється профіль і характер їхньої активності.

Зменшилася потреба у володінні польською мовою, тому що у Польщі суб'єкти суспільно-політичного, економічного життя започаткували з початком масового напливу українських біженців у Польщу сервіси українською мовою. Без знання польської мови зараз можна навчатися у Польщі і отримувати стипендії польського уряду, але бажаним є знання польської мови для отримання стипендії на навчання в Україні. Таким чином, виразно зменшується інтерес в існуванні суботніх шкіл, курсів польської мови, які ведуть польські громадські організації, римо-католицькі парафії, бібліотеки і т. п.

Список використаних джерел:

1. Рудницький С. Суспільні інтереси польської національної меншини у політико-культурному просторі незалежної України: дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.03. Київ, 2014. – 452 с.
2. Рудницький С. Суспільно-політичні інтереси поляків незалежної України : монографія. Житомир: ФО-П Євенок О. О., 2014. – 622 с.
3. Рудницький С. Чинник українсько-польської співпраці у процесі реалізації інтересів польської національної меншини в сучасній Україні. Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. К.: «ІНТАС», 2011. Вип. 52. – С. 371-382.
4. Рудницький С. Інститути українсько-польської співпраці і реалізація інтересів польської національної меншини в сучасній Україні. Нова парадигма. Голов. ред. В.П. Бех.; Нац. пед. ун-т. імені Н.П. Драгоманова ; творче об'єднання «Нова парадигма». Вип. 100. К. : Вид-во НПУ імені Н.П. Драгоманова, 2011. – С. 206-216.
5. Рудницький С. Політичні партії України як репрезентанти інтересів національних громад. Політичні партії і вибори в Україні : матеріали міжнародного круглого столу за участю українських і польських науковців (Київ, 26 червня 2015 р.). Наук. ред. І. О. Кресіна ; упорядник В. П. Горбатенко. К. : Вид-во «Логос», 2016. – С. 153-166.
6. Калакура О. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті .К. : Знання України, 2007. – 508 с.
7. Єременко Т. Полонія в Україні після II Світової війни. Polska i Ukraina po II Wojnie Światowej. Red. Włodzimierz Bonusiak. Rzeszów, 1998. – С. 11–25.
8. Mazepa L. Polacy na Ukrainie po II Wojnie Światowej. Polska i Ukraina po II Wojnie Światowej. Red. Włodzimierz Bonusiak. Rzeszów, 1998. – С. 41–57.
9. Kabzińska I. Między pragnieniem ideału a rzeczywistością. Polacy na Litwie, Białorusi i Ukrainie w okresie transformacji systemowej przełomu XX i XXI stulecia. Warszawa, 2009. – 228 с.
10. Krasowska H. Mniejszość polska na południowo-wschodniej Ukrainie. Warszawa, 2012. – 435 с.

11. Костюк С. Українсько-польське регіональне співробітництво у сфері безпеки. С. Костюк, Г. Мелеганіч. Міжнародний науковий вісник : зб. наук. пр. Рред. кол. І. Вовканич (голова) та ін. Ужгород : ДВНЗ "УжНУ", 2019. Вип. 1-2, С. 204-209.
12. Шестопалов С. Українсько-польське військове співробітництво. Чорноморський літопис, 2014, 10, С. 66-71.
13. Алексієвець М., Лис Н. Джерелознавчі засади дослідження українсько-польської співпраці в оборонно-безпековій сфері (1991–2017). 2018, С. 216-220.
14. Андріянова Н., Шпура М., Ковальчук П., Голопатюк Л. Українсько-польська оборонна співпраця: визначення пріоритетних подальших напрямів. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського, 2020, С. 13-16.
15. Польсько-українська військова співпраця протягом історії: Матеріали конференції. Київ: Дух і Літера, 2018. – 264 с.
16. Dutkiewicz T. IV Sejmik Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie (II część). Biuletyn Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie. 2005. Nr. 4 (31). – С. 2–3.
17. IV Sejmik Federacji organizacji polskich na Ukrainie. Biuletyn Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie. Na prawach rękopisu. 2005. Nr. 1 (27). – С. 31–38.
18. Kostecki S. Sytuacja języka polskiego w Kościele rzymskokatolickim na Ukrainie. Wystąpienie na II Zjeździe Polonii i Polaków za Granicą. URL <http://www.swp.org.pl/index1b6e.html?id=kospz2> (дата звернення 30.12.2017).
19. Sprawozdanie Zarządu IV kadencji 2005–2010 na V Sejmik Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie. Nasze Drogi. Czasopismo Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie. 2010. Nr. 7 (59). – С. 9–17.
20. Uchwały i rezolucje II Zjazdu Polonii i Polaków z Zagranicy przyjęte na posiedzeniu plenarnym w dniu 01 maja 2001 r. URL <http://www.swp.org.pl/index7344.html?id=aperez2> (дата звернення 30.12.2017).

21. V Sejmik Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie. Nasze Drogi. Czasopismo Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie. 2010. Nr. 7 (59). – C. 2–8.
22. Wnioski Komisji Zjazdowych przyjęte na posiedzeniu plenarnym 25 września 2007 III Zjazdu Polonii i Polaków z Zagranicy (Warszawa, 22–26 września 2007 r.). URL http://www.swp.org.pl/index3695.html?id=z3_wnios (дата звернення 30.12.2017).
23. Sało E. Spotkanie z Arturem Kozłowskim. Jak wykreować formułę współpracy z Polakami na Wschodzie? Kurier Galicyjski. Niezależne pismo Polaków na Ukrainie. 2012. Nr. 20 (168). – C. 5.
24. Smirnow J. List otwarty Polaków ze Lwowa do władz RP. Gazeta polska. Pismo społeczno-oświatowe. 2012. Nr. 6 (391). – C. 2.
25. Smirnow J. Zebranie sprawozdawczo-wyborcze w TKPZL. Kurier Galicyjski. Niezależne pismo Polaków na Ukrainie. 2012. Nr. 6 (154). – C. 2.
26. Szymański K. Nauczanie Polaków na Ukrainie i Ukraińców polskiego pochodzenia w Polsce. Kurier Galicyjski. Niezależne pismo Polaków na Ukrainie. 2012. Nr. 10 (158). – C. 10.
27. Szymański K. Polskie organizacje dotąd bez finansowania. Kurier Galicyjski. Niezależne pismo Polaków na Ukrainie. URL <http://www.kuriergalicyjski.com/index.php/polacynaukr/polskaaktywn/786-polskie-organizacje-dotd-bez-finansowania> (дата звернення 30.12.2017).
28. Bezdomny Związek Polaków na Ukrainie. Z Antonim Stefanowiczem p.o. prezesa Związku Polaków na Ukrainie, rozmawiał Eugeniusz Tuzow-Lubański. Kurier Galicyjski. Niezależne pismo Polaków na Ukrainie. 2012. Nr 8 (156). – C. 12.
29. O partii polskiej Ukrainy i zbliżających się wyborach. Wywiad z Przewodniczącym Partii Polaków Ukrainy Stanisławem Kosteckim. Dziennik Kijowski. Archiwum 2012. URL <http://www.dk.com.ua/post.php?id=1128> (дата звернення 30.12.2017).
30. Tworzymy partię. Dziennik Kijowski. Pismo społeczne, ekonomiczne i literackie. 2011. № 17 (480). – C. 1–2.
31. Wątróbski L. Polacy na Ukrainie – rozmowa ze Stanisławem Kosteckim – prezesem Związku Polaków na Ukrainie. 05.03.2004. URL <http://expatpol.com/index.php?stsid=16595&kid=39&cktst=1> (дата звернення 30.12.2017).

32. Stryjek T., Konieczna-Sałamatin J., Zacharuk K. Ukraińcy o historii, kulturze i stosunkach polsko-ukraińskich. Raport z badania ilościowego i jakościowego. Warszawa. 2017. URL <http://www.nck.pl/badania/projekty-badawcze/raport-ukraincy-o-historii-kulturze-i-stosunkach-polsko-ukrainkich> (дата звернення 30.12.2017).

33. Сторінка у Фейсбучі Віцемаршалка Сейму РП Маргарити Марії Госєвської. URL. <https://www.facebook.com/m.gosiewska> (дата звернення 17.02.2023).

34. Kowalska O. Україна створює Польський добровольчий легіон. «З поляками набагато легше». Інтернет-сервіс Ukraina.pl URL. <https://ukrayina.pl/ukrayina/7,183830,29474413,1059-1082-1088-1072-1111-1085-1072-1089-1090-1074-1086-1088-1102-1108.html> (дата звернення 17.02.2023).